

Найважливіша необхідність формування системи науково-практичної інноваційної діяльності слухачів з використанням збірного прототипу і стажування на підприємствах-світових лідерах.

Напрямки подальших досліджень. Подальші дослідження доцільно провести з метою оптимізації педагогічних технологій для кожної схеми теоретичного навчання.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Авдєєнко О. В. Концептуальні засади цільової підготовки генеральних конструкторів / О. В. Авдєєнко, М. Е. Тернюк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: [Збірник наукових праць]. – Випуск 14-15. – 2006. – С.9-17.
2. Авдєєнко О. В. Нова форма післядипломної підготовки фахівців вищої кваліфікації до інноваційної діяльності в промисловості / О. В. Авдєєнко, М. Е. Тернюк // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти. Матеріали п'ятих Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань. Ірпін. Національна академія ДПС України, 2007. – С. 112-114.
3. Авдєєнко О. В. Система використання інноваційного потенціалу практичної психології при підготовці генеральних конструкторів / О. В. Авдєєнко // Вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Психологія. – Харків: ХНПУ. – 2007. – Вип. 21. – с. 5-10.
4. Авдєєнко О. В. Створення навчального закладу – Академії генеральних конструкторів / О. В. Авдєєнко, М. Е. Тернюк. Матеріали 7-ї Міжнародної

міждисциплінарної науково-практичної конференції [«Сучасні проблеми науки та освіти»], (Крим, Сімеїз, 25 червня – 2 липня 2006 р.). – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2006. – 223 с.

5. Александров Г. Н. Программированное обучение и новые информационные технологии обучения / Г. Н. Александров // Информатика и образование. – 1993. – №5. – с. 8-20.
6. Амбросов А. С. Системный взгляд на мисію освіти / А. С. Амбросов, О. Д. Сердюк // Вища освіта України. – 2007 р. – №3. – С. 21-29.
7. Коваленко Е. Э. Методика профессионального обучения: [учебник] / Елена Эдуардовна Коваленко. – Х.: ЧП «Штрих», 2003. – 480 с.
8. Найти и воспитать. На рынке труда идет война за таланты / А. Альошина и др. – Business Week. – №15-16/24 апреля 2006 г. – с. 26-33.
9. Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології: [Навчальний посібник] / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. – Харків: Колегіум, 2006. – 222 с.
10. Шандиба О. В. Методична система навчання технічних дисциплін генеральних конструкторів у післядипломній підготовці: дис.... канд. пед. наук: 13.00.02 / О. В. Шандиба. – Харків. – 2010. – 217 с.

ВІДОМОСТ ПРО АВТОРА

Шандиба Олена Василівна – кандидат педагогічних наук, докторант кафедри машинобудування та ремонту машин Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Коло наукових інтересів: інженерна педагогіка

УДК 378: 37.01.32: 811

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анжеліна ШИШКО, Олена ШИНКАРЕНКО (Кременчук)

В умовах адаптації вітчизняної системи вищої освіти до вимог Болонського процесу та сучасних суспільних трансформацій висуваються нові вимоги до викладача вищої школи, насамперед – іноземної мови, в контексті демонстрації ним високого рівня педагогічної і фахової компетентності, готовності до забезпечення європейської якості освіти, переходу до нових форм і методів організації навчального процесу, його демократизації, сприяння мобільності студентів в межах європейського освітнього простору, інформатизації вищої освіти тощо.

У науково-педагогічній літературі існує багато підходів до інтерпретації понять “педагогічна компетентність”, “професійна компетентність”, “професійно-педагогічна компетентність”, які використовуються для визначення стану професійного розвитку фахівців різних професій, насамперед – педагогів.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі особистості викладача іноземної мови ВНЗ, впливу його професійно-особистісних якостей, обраних методів і форм організації навчання на

ефективність формування іншомовної комунікації студентів.

Специфіка інтерпретації категорії “педагогічна компетентність”, на нашу думку, визначається як змістом поняття “компетентність” так і специфікою педагогічної діяльності, як певного виду професійної діяльності викладача іноземної мови. Тому більшість науковців розглядає педагогічну компетентність як складову професійної компетентності фахівця. Спробуємо класифікувати існуючі підходи до розв'язання проблеми дослідження відповідно до прихильності авторів певним методологічним принципам до аналізу проблеми дослідження.

Представники першого напрямку (Є.Бондаревська, Т.Браже, Б.Гершунський, І.Ісаєв, В.Лозова, А.Піскунов, О.Попова, Н.Розов та ін.) пов'язують формування педагогічної компетентності з феноменом культури, розглядають її у контексті більш широкої категорії “професійно-педагогічна культура”, з культурологічним підходом до професійної освіти. Зокрема Є.Бондаревська пов'язує феномен педагогічної компетентності з

поняттям “педагогічна культура”, розглядає його як базовий компонент, який сприяє формуванню фахівця високої культури, а не “ремісника в освіті”.

У межах культурологічного підходу до професійної освіти прийнято вважати, що найбільш загальним утворенням, яке характеризує рівень професійного розвитку майбутнього педагога є професійно-педагогічна, (професійна або педагогічна) культура. На нашу думку, найбільш повно сутність і зміст професійно-педагогічної культури викладача обґрунтовано у працях В.Сластьоніна [12] та І.Ісаєва [5], де цей феномен розглядається як складне системне утворення, що представляє собою упорядковану сукупність загальнолюдських ідей, професійно-ціннісних орієнтацій і якостей особистості, універсальних способів пізнання і гуманістичної технології педагогічної діяльності. І.Ісаєв виділяє три групи протиріч, що зумовлюють розвиток і формування професійно-педагогічної культури майбутнього викладача: соціокультурні, загальнопедагогічні, особистісно-творчі та виокремлює у структурі досліджуваного утворення аксіологічний, технологічний та особистісно-творчий компоненти.

Я.Черньонков, досліджуючи особливості формування професійної культури викладача іноземної мови, вважає, що “професійна культура ... – це складне, інтегральне утворення у цілісній професійній структурі особистості викладача, уособлення різних видів особистісної культури, сукупність професійно важливих якостей та характеристик, інтеріоризованих сенсожиттєвих і світоглядних цінностей та установок, умова ефективної професійної діяльності, професійної самоактуалізації, досягнення соціально-професійної зрілості” [16, с. 89-90]. Дослідник обґрунтовує, що професійна культура викладача іноземної мови має містити: професійну спрямованість, ціннісно-мотиваційну складову, професійні знання, уміння і навички, комунікативну культуру та компетентність.

Узагальнюючи результати вищезазначених досліджень, ми вважаємо, що педагогічна компетентність викладача іноземної мови є складовою його професійно-педагогічної культури, формується у процесі професійного й загальнокультурного розвитку особистості.

Ми враховуємо позицію В.Лозової, яка стверджує, що педагогічна компетентність викладача має “інтегративну природу, тому що її джерелом є різні сфери культури (духовної, громадської, соціальної, педагогічної, управлінської, правової, етичної, екологічної тощо), вона вимагає значного інтелектуального розвитку, включає аналітичні, комунікативні, прогностичні та інші розумові процеси” [9, с.5].

Учена також зазначає, що педагогічна компетентність включає екологічну, мотиваційну, рефлексивну, когнітивну, операційно-технологічну, етичну та інші складові змісту його підготовки та передбачає нагромадження знань, умінь, досвіду професійно-особистісного саморозвитку творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення [9].

Представники другого напрямку у інтерпретації педагогічної компетентності (Л.Гур'є, В.Зазикін, М.Запрудський, В.Зеленецький, Е.Зеєр, І.Зязюн, А.Маркова, Е.Павлютенков, А.Піскунов, Л.Пітер та ін.) пов'язують особливості формування досліджуваного утворення з становленням професіоналізму педагога.

Слід відзначити, що в межах цього підходу існує декілька визначень досліджуваного утворення, що пов'язано із широтою змістовних характеристик, котрі об'єднують такі поняття як „професіоналізм”, “педагогічна діяльність” і „компетентність”.

За визначенням О.Бодальова, професіонал – це суб'єкт діяльності, який володіє такими характеристиками розуму, волі, почуттів, або, такими психічними властивостями, які складають сталу структуру, дозволяють йому на високому рівні продуктивності виконувати ту діяльність, якою він зарекомендував себе як хороший фахівець. Учений зазначає, що “...дійсний професіоналізм завжди пов'язаний із сильною мотиваційно-емоційною зарядженістю на здійснення саме цієї діяльності і на досягнення в ній унікального, неординарного результату” [1, с. 74].

Традиційно професіоналізм трактують як якість, що свідчить про високий рівень оволодіння особистістю знаннями й уміннями, необхідними для виконання будь-якої професійної діяльності. Ми враховуємо думку Л.Гур'є, що необхідно розрізняти професійну підготовку фахівця та його професіоналізм. Перше поняття відображає процес оволодіння необхідними знаннями й навичками, а друге – результат цього процесу, його якісну характеристику [2, с.8].

Враховуючи, що професіоналам інших сфер діяльності достатньо лише кваліфіковано виконувати свою власну професійну діяльність, викладач повинен не тільки викладати знання (бути фахово компетентним), а й організувати навчальну діяльність студентів, виховний процес у вищій школі (мати педагогічну компетентність). Відповідно для досягнення професійного рівня в цій царині викладачу необхідно володіти комплексом знань про педагогічну діяльність, її закони, норми, професійну поведінку.

У традиційному розумінні педагогічна діяльність – це особливий вид суспільно

корисної діяльності дорослих людей, свідомо спрямованої на підготовку підростаючого покоління до життя відповідно до економічних, політичних моральних, естетичних цілей. Вона передбачає цілеспрямовану діяльність дорослих, спрямовану на здійснення керівництва процесом виховання дітей [14, с.5].

На думку Л.Гур'єва « професіоналізм викладача вищої школи являє собою високий рівень його психолого-педагогічних і науково-предметних знань і вмінь у поєднанні з відповідним культурно-моральним розвитком, що забезпечують на практиці соціально зумовлену підготовку майбутніх фахівців » [2, с.8]. Н.Кузьміна вважає, що професіоналізм особистості викладача є якісною характеристикою суб'єкта педагогічної праці, що відображає високий рівень креативності, професійно важливих й особистісно-ділових якостей, акмеологічних інваріантів професіонала, адекватний рівень домагань, а також мотиваційну сферу і ціннісні орієнтації, спрямовані на прогресивний розвиток спеціаліста. Професіоналізм у педагогічній діяльності, на думку автора проявляється в умінні викладача розв'язувати практичні педагогічні задачі, спираючись на педагогічну теорію [8].

Ми враховуємо думку А.Маркової, що у сучасних умовах зміст педагогічного професіоналізму має розкриватися у змісті професійних компетенцій, що відображають теоретичну і практичну готовність викладача до виконання педагогічної діяльності і характеризують його професіоналізм. Дослідниця виділяє декілька компетенцій, володіння якими вказує на ступень зрілості людини в професійній діяльності:

- спеціальна компетенція – володіння власною професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток;

- соціальна компетенція – володіння вмінням вести спільну професійну діяльність на засадах співробітництва, володіння прийомами професійного спілкування, які притаманні цій професії, нести соціальну відповідальність за результати своєї праці;

- особистісна компетенція – володіння засобами власного самовираження і саморозвитку, засобами опору професійним деформаціям особистості;

- індивідуальна компетенція – володіння засобами самореалізації і розвитку індивідуалізації у межах професії і готовність до професійного зростання, самореалізації і самоорганізації [10, с. 34-35].

Разом з тим, А.Маркова вважає, що поняття “компетентність” конкретної особи вужче, ніж її професіоналізм. Людина може бути

професійною у своїй галузі, але не бути компетентною у вирішенні професійних питань [7, с. 31–34].

І.Зязюн вважає, що складовими професіоналізму у будь-якій професії є компетентність і озброєність системою знань. На його думку професійно-педагогічна компетентність включає знання предмету, рівень розвитку професійної самосвідомості, індивідуально-типові особливості й професійно значущі якості [11, с. 9].

Узагальнення підходів науковців цього напрямку дозволяє вважати, що педагогічна компетентність викладача іноземної мови є системною характеристикою його професіоналізму, зумовлює здатність на якісному рівні виконувати завдання педагогічної діяльності.

Третій напрямок у підходах до аналізу феномену педагогічної компетентності пов'язаний з встановленням сутнісних зв'язків досліджуваного поняття з категорією “готовність до професійно-педагогічної діяльності” (праці О.Дубасенюк, І.Колеснікової, А.Мищенко, Л.Мітіної та ін.). У цьому контексті слід відзначити, що поняття “готовність до професійно-педагогічної діяльності” не має однозначного трактування у психолого-педагогічній літературі й інтерпретується як певний вид установки (Д.Узнадзе), активний стан особистості, що зумовлює діяльність (П.Бездухов), результат професійної підготовки (А.Мищенко, В.Сластьонін та ін.). На думку психологів, готовність до діяльності є особливим психічним станом, що зумовлює наявність у суб'єкта образу структури певної дії й постійної спрямованості свідомості на її виконання. Вона включає в себе різного роду установки на усвідомлення психологічної задачі, моделі вірогідної поведінки, визначення спеціальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей та їх співвіднесення з майбутніми труднощами й необхідністю досягнення певного результату [13].

Ми вважаємо, що готовність до педагогічної діяльності є складовою педагогічної компетентності, відрефлексованою спрямованістю майбутнього викладача на педагогічну професію; установку на постійне професійне і особове вдосконалення, самореалізацію і самовиховання; націленість на прогностичність і динамічність в проектуванні авторської технології навчання й виховання студентів. При цьому ми враховуємо думку О.Дубасенюк, яка розглядає професійно-педагогічну компетентність як “сукупність умінь майбутнього педагога особливим способом структурувати наукові та практичні знання з метою ефективного вирішення

професійних завдань" [3, с.71], та виділяє у її структурі такі компоненти:

- компетентність у галузі теорії та методики виховного процесу, його мети, завдань, принципів, закономірностей, змісту, способів, форм методів;
- компетентність у сфері фахових предметів та знання того, як зробити сам процес виховання та зміст предмету провідними способами виховання учнів;
- соціально-психологічна компетентність у галузі спілкування;
- диференціально-психологічна компетентність у сфері мотивів, здібностей, спрямованості;
- аутопсихологічна компетентність у сфері переваг та недоліків професійної діяльності та особистості.

І. Колеснікова, розглядаючи поняття „педагогічна компетентність”, зазначає, що вона є інтегральною професійно-особистісною характеристикою, яка визначає готовність і здатність виконувати педагогічні функції у відповідності з прийнятими в соціумі нормами, стандартами, вимогами, а також виражає те загальне, що притаманне історично-конкретному носію педагогічної професії, що робить його причетним до педагогічного співтовариства і певної педагогічної культури. Педагогічна компетентність передбачає, що людина, яка є професіоналом в галузі педагогіки, здатна раціонально використовувати всю сукупність цивілізованого досвіду в процесі навчання і виховання, а, отже, в достатній мірі володіє способами і формами доцільної педагогічної діяльності та відносин. Далі автор наводить складові педагогічної компетентності:

- особистісно-гуманістична орієнтація;
- системне сприйняття педагогічної реальності;
- володіння педагогічними технологіями;
- уміння інтегруватися з досвідом, тобто здатність співвіднести свою діяльність з тими напрацюваннями, які є у світовій і вітчизняній педагогіці та культурі;
- здатність продуктивно взаємодіяти з досвідом колег та інноваційним досвідом;
- уміння узагальнювати і передавати свій досвід іншим;
- креативність як спосіб буття в професії, бажання і вміння створювати нову педагогічну реальність на рівні цілей, змісту, технологій різноманітних освітніх процесів і систем;
- рефлексія, тобто особливий спосіб мислення, який передбачає побічний погляд на педагогічну реальність, історико-педагогічний досвід, на власну особистість як носія певної професійної позиції [6].

Слід відзначити, що у психолого-педагогічній літературі проблема формування готовності до педагогічної діяльності пов'язана з професійною підготовкою та розвитком професійно значущих якостей та здібностей викладача.

Отже, педагогічну компетентність викладача іноземної мови можна розглядати як певний результат професійної освіти, що полягає у досягненні високого рівня професійно-педагогічної самосвідомості, готовності до педагогічної діяльності, набутті ціннісного бачення педагогічної діяльності, становлення системи потреб – до професійного й соціокультурного самовизначення, творчої самореалізації у педагогічній діяльності.

Враховуючи, що викладач у нормативних документах [4] розглядається як науково-педагогічний працівник, основними видами професійної діяльності якого є педагогічна та науково-дослідна робота, ми вважаємо, що педагогічна компетентність викладача іноземної мови є складовою його професійної компетентності, категорією, що характеризує його функціональну готовність (компетенцію) здійснювати педагогічну діяльність у вищій школі на належному рівні.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бодалев А.А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристики и условия достижения. – М.: Флинт-Наука, 1998. – 230 с.
2. Гурье Л.И. Состав и структура профессиональной компетентности преподавателя вуза / Слагаемые профессиональной компетентности преподавателей / Под ред. В.Г.Тимирязева. – Казань: Изд-во “Таглитат”, 2001. – С. 5-23.
3. Дубасенюк О.А. Основы теории и практики професійної виховної діяльності педагога. – Житомир, 1994. – 187с.
4. Закон України «Про вищу освіту». – К., 2014.
5. Исаев И.Ф. Профессионально педагогическая культура преподавателя высшей школы: воспитательный аспект. – Москва-Белгород: Везелица, 1992. – 102 с.
6. Карпова Л.Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи // Дис. канд. пед. наук. – Харків, 2003. – 207 с.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: „К.І.С.”, 2004. – 112с.
8. Кузьмина Н.В. Основы вузовской педагогики. Учебное пособие для студентов университета. – Л.: Узд-во ЛГУ, 1972. – 308 с.
9. Лозова В.І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів // Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів: Матеріали міжвуз. наук.-практ. конфер. – Харків: ОВС, 2002.–С.38.
10. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Просвещение, 1996. – 308 с.
11. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А.Зязюна – К.: ВІПОЛІ, 2000 – 636 с.
12. Сластенин В.А. Формирование профессиональной культуры учителя. – М.: Прометей, 1993, — 178 с.
13. Узнадзе Д.Н. Психологические исследования. – М.: АПН РСФСР, 1966. – 328 с.

14. Узнадзе Д.Н. Экспериментальные основы психологической установки. – Тбилиси: Изд-во АН Груз. ССР, 1961. – 210 с.

15. Фицула М.М. Вступ до педагогічної професії: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – Тернопіль: Навчальна книга, 2003. – 136 с.

16. Черньонков Я.О. Формування професійної культури майбутнього вчителя іноземної мови / Дис. ... канд. пед. наук. – Кіровоград, 2006 – 209 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Шишко Анжеліна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувача кафедрою англійської філології та

перекладу Кременчуцького інституту Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля.

Коло наукових інтересів: формування педагогічної компетентності майбутнього викладача іноземної мови, методика викладання іноземних мов, перекладознавство.

Шинкаренко Олена Миколаївна – викладач кафедри англійської філології та перекладу Кременчуцького інституту Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля.

Коло наукових інтересів: методика викладання іноземних мов, стилістика, перекладознавство.

УДК 378:37.011.3 – 051

ОВОЛОДІННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИМИ ОСВІТНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОГО НАВЧАННЯ

Ілона ЩЕРБИНА (Кривий Ріг)

Постановка проблеми. У системі цінностей, якими дорожить будь-яка цивілізована нація, особливе місце відводиться здоров'ю людей. Здоров'я нації визначається насамперед станом здоров'я підростаючого покоління. Збереження та зміцнення морального, фізичного та психічного здоров'я школярів є одним із пріоритетних завдань загальноосвітньої школи, на що наголошує Концепція загальної середньої освіти.

Сьогодні сферою формування, збереження та зміцнення здоров'я є система освіти, а обов'язковим компонентом національної системи освіти мають бути знання про формування, збереження та зміцнення здоров'я.

В умовах модернізації української освіти основні зусилля спрямовані на підготовку фахівця нової формації, що відповідає сучасним вимогам. Важливою умовою до будь-якого фахівця в ринкових умовах є його професіоналізм як показник конкурентоспроможності. Одним із обов'язкових критеріїв конкурентоспроможного фахівця в галузі освіти є його знання, вміння та навички відновлювати, зберігати й зміцнювати здоров'я учнів, тобто рівень і якість оволодіння ним здоров'язберігаючою діяльністю, яка, в свою чергу, забезпечить здоров'язберігаюче навчання.

Саме тому сьогодні пріоритетним напрямком стає педагогічна діяльність, яка дозволить забезпечити всебічний розвиток учнів на основі зміцнення їхнього здоров'я. Це в свою чергу створює умови для модернізації освіти відповідно до вимог сучасної освітньої системи, які вимагають запроваджувати нові підходи до підготовки майбутніх учителів загальноосвітньої школи в умовах вузівського

навчання, які здатні здійснювати здоров'язберігаючу діяльність, використовувати здоров'язберігаючі технології під час організації навчального процесу в загальноосвітній школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі у вищих навчальних закладах організація педагогічного процесу, який забезпечує набуття майбутніми педагогами медичних та валеологічних знань, умінь і навичок ґрунтується на Концепції медичної освіти педагогічних працівників [2] та Концепції валеологічної освіти педагогічних працівників, розробленої у 2001 році [1].

Існує тісний взаємозв'язок здоров'я учнів і навчального процесу, який може сприяти як збереженню, так і виникненню різних відхилень у стані їх здоров'я. Як наслідок, гостро постає необхідність пошуку компромісу між обов'язковістю рішення освітніх завдань, пов'язаних, перш за все, з досягненням необхідного рівня освіченості, і необхідністю збереження при цьому здоров'я учасників навчального процесу, на чому наголошують у своїх працях науковці: Р. Айзман, М. Аносова, М. Безруких, В. Безрукова, Л. Борисова, Е. Вайнер, Н. Віноградова, Ю. Гаврілова, Е. Дегтярев, О. Емельянова, В. Зверева, Е. Ісаева, В. Ковалько, В. Колбанова, Л. Кондрашова, В. Кучма, Н. Лазарева, Р. Матківській, Л. Можухіна, Т. Молчанова, В. Муравйов, О. Непомілуєва, Е. Нестеренко, М. Остапенко, Н. Полуніна, Ю. Синіцин, Н. Созінова, Ю. Смирнова, М. Степанова, Л. Татарникова, П. Храмцов, А. Хрипкова, І. Чупаха, В. Шувалова, О. Шиняєва та ін.

Проблему реалізації здоров'язберігаючих освітніх технологій у шкільному навчально-виховному процесі з метою формування